

Θεοδώρα Λούφα-Τζοάννου

Κωνσταντίνος Παλαιολόγος

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΒΡΑΒΕΙΟ ΕΣΤΙΑΣ

11η ΕΚΔΟΣΗ

ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

εκδόσεις
ΑΓΚΥΡΑ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Διορθώσεις: Ελευθερία Κοψιδά-Μεσσίνη
Εικόνα εξωφύλλου: Στάθης Σταυρόπουλος
Σελιδοποίηση: Κωνσταντίνα Ελαιοτριβάρη
Μακέτα εξωφύλλου: Ευθύμης Δημουλάς

© 1995 ΘΕΟΔΩΡΑ ΛΟΥΦΑ-ΤΖΟΑΝΝΟΥ &
ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΓΚΥΡΑ» Δ.Α. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Α.Β.Ε.Ε.
Η παρούσα 11η έκδοση, Μάρτιος 2023
Λάμπρου Κατσώνη 271 & Γεωργίου Παπανδρέου – Άγιοι Ανάργυροι, Τ.Κ. 13562
Τηλ.: 210 2693800-4 • Fax: 210 2693807
e-mail: info@e-agyra.gr • www.e-agyra.gr

ISBN: 978-960-234-263-3

Χώρα προέλευσης: Ελλάδα

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή μέρους ή όλης της έκδοσης, η μεταφορά σε οποιοδήποτε ηλεκτρονικό αποθηκευτικό σύστημα ή αναμετάδοση με οποιασδήποτε μορφής ηλεκτρονικά, μηχανικά, φωτοτυπικά ή άλλα μέσα, χωρίς την προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.
Ν. 2121/1993, καθώς και κανόνες του Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν και στην Ελλάδα.

ΘΕΟΔΩΡΑ ΛΟΥΦΑ-ΤΖΟΑΝΝΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Εικόνες: Χρήστος Αποστολάκης

εκδόσεις
ΑΓΚΥΡΑ

Στον Αχιλλέα και στον Νικόλα.

Περιεχόμενα

Η Πόρτα του Χρόνου και της Ιστορίας	11
Στον Μυστρά	17
Ο Κωνσταντίνος	24
Ο Παλαιολόγος στον Μοριά	47
Ο δεύτερος γάμος του Κωνσταντίνου - Αικατερίνη Παλαιολόγου	78
Ο Κωνσταντίνος Δεσπότης του Μυστρά	102
Κωνσταντινούπολη	110
Η πολιορκία	121
Η τελευταία λειτουργία	146
Η άλωση	157
Πίσω στο Κάστρο	159

Η ΠΟΡΤΑ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Είχε καιρό που τον βασάνιζε η σκέψη τον Νικόλα. Υπάρχει; Δεν υπάρχει; Μήπως είναι ένας θρύλος και τίποτα περισσότερο; Άκουσε που το έλεγαν σε μια συντροφιά και από τότε του έγινε έμμονη ιδέα. Ήταν συγκεκριμένα την 25η Μαρτίου. Μόλις είχαν τελειώσει οι χοροί των μαθητών στην πλατεία και τα παιδιά είχαν ξεχυθεί στην παραλία για βόλτα, κουβεντούλα και κανένα παγωτό. Παρέες παρέες πηγαυνοέρχονταν από την πλατεία μέχρι τον μόλο και πάλι από την αρχή.

Ο Νικόλας καθόταν, όπως το συνήθιζε τελευταία, στα βραχάκια στην άκρη άκρη του μόλου και αγνάντευε τη θάλασσα. Ήταν η αγαπημένη του ώρα. Ο ήλιος μόλις είχε χαθεί πίσω από τη Σφακτηρία και η θάλασσα είχε αρχίσει να βάφεται με όλες τις αποχρώσεις του μαβί, του ροζ και του χρυσού, λες και κάποια αόρατα χέρια έριχναν πάνω της όλη την ομορφιά της ημέρας, πριν σβήσει στο σκοτάδι.

Για τον Νικόλα ήταν μια ώρα μαγική. Ένιωθε ότι γινόταν ένα με τη θάλασσα και το νησί απέναντι. Δεν θα άλλαζε με τίποτα αυτή τη γαλήνη, που άπλωνε στην ψυχή του το ηλιο-βασίλειμα και ας μην ήταν λίγες οι φορές, που μαζί με τη γα-

λήνη ένιωθε και ένα παράξενο σφίξιμο στο στήθος, κάτι σαν θλίψη, σαν λυγμός που δεν μπορεί να βγει και σου κόβει την ανάσα.

Έτσι, μέσα σ' αυτή τη γλυκόπικρη διάθεση βρισκόταν και εκείνη την ημέρα της 25ης Μαρτίου. Λίγο επηρεασμένος από τις εντυπώσεις της γιορτής, ομιλίες, παρελάσεις, ποιήματα, λίγο αφημένος στη μαγεία του δειλινού, είχε αφαιρεθεί να κοιτάζει τη θάλασσα και να αφήνει τη σκέψη του να αρμενίζει...

Τότε, ήρθε και κάθισε κοντά του μια συντροφιά από «μεγάλους». Έτσι συνήθιζαν να ονομάζουν ο Νικόλας και οι συνομήλικόι του τα παιδιά του Λυκείου. Και πάντα τους άρεσε να παρακολουθούν τις συζητήσεις τους. Βλέπεις ήξεραν τόσα πολλά! Ακόμα και όταν δεν πολυκαταλάβαιναν τα λεγόμενά τους, ιδιαίτερα όταν σκουντούσε ο ένας τον άλλο, ψιθύριζε κάτι και ξεσπούσαν σε γέλια.

Σήμερα όμως ήταν όλοι σοβαροί. Συζητούσαν για κάτι που είχαν αρχίσει από νωρίτερα, γιατί οι πρώτες λέξεις που «έπιασε» το αυτί του Νικόλα ήταν:

«Μην λες ό,τι θέλεις. Αυτά είναι παραμύθια για μικρά παιδιά».

«Είσαι άπιστος Θωμάς», απάντησε ένα άλλο από τα παιδιά της παρέας. «Σου λέω ότι το διασταύρωσα. Υπάρχει. Το ζήτημα είναι πώς τη βρίσκεις και κυρίως πώς την περνάς».

«Μα είσαι τρελός;» επέμεινε το πρώτο παιδί. «Είναι δυνατόν να πιστεύεις σε τέτοια πράγματα; Άκου η πόρτα του χρόνου και της ιστορίας! Σιγά να μη μας πεις ότι υπάρχουν και νεράιδες».

«Καλά, πες ό,τι θέλεις», μουρμούρισε μουτρωμένος ο πρώτος. «Εγώ πάντως θα το ψάξω».

«Καλά. Ψάξε και αν τη βρεις, έλα να την περάσουμε μαζί», τον ειρωνεύτηκε ο φίλος του και οι υπόλοιποι ξέσπασαν σε γέλια.

Ο Νικόλας είχε τεντώσει τα αυτιά του και άκουγε κρατώντας την αναπνοή του. Κάτι τέτοιες συζητήσεις τον εντυπωσίαζαν πάντα και πάντα ήθελε να ακούει και να μαθαίνει.

Όμως, τα μεγάλα παιδιά σταμάτησαν εκεί τη συζήτηση και άρχισαν να μιλούν για άλλα θέματα.

Ο Νικόλας καιγόταν από περιέργεια. Ήθελε να μάθει περισσότερα, αλλά πώς; Να πλησιάσει και να ρωτήσει δεν τολμούσε. Θα του έβάζαν τις φωνές ότι κρυφάκουγε και θα τον έδιωχναν.

Έτσι, έμεινε ακίνητος, ενώ τα λόγια του μεγάλου παιδιού καμπάνιζαν στο μυαλό του και κυριεύαν την ψυχή του.

Από τότε του έγινε έμμονη ιδέα. Μέρα νύχτα στριφογύριζε στο μυαλό του και δεν τον άφηνε να ησυχάσει.

«Η πόρτα του χρόνου και της ιστορίας»... Και μόνο που το ψιθυρίζει ο Νικόλας, η ψυχή του ξανοίγεται στο όνειρο. Και να υπήρχε, λέει! Και να την έβρισκε!

Ναι, αλλά πώς να τη βρει; Ποιον να ρωτήσει; Πού να το πει χωρίς να τον πάρουν στην κοροϊδία; Γιατί, κακά τα ψέματα, ακούγεται και λίγο τρελό.

«Εγώ όμως το πιστεύω», μουρμουρίζει πεισματωμένος. «Υπάρχει. Υπάρχει και θα τη βρω». Και έτσι αφοσιωμένος στις σκέψεις του, έχει πάρει κλοτσώντας τον τενεκέ της ΚΟΚΑ-ΚΟΛΑ από την πλατεία και κοντεύει να τον φτάσει, παραλία παραλία, μέχρι το κάστρο.

– Ε, Νικόλα! Τι σου έκανε ο τενεκές και τα αυτιά μας και τα βασανίζεις; Ξαφνιάζεται και σταματάει το παιδί.

«Ο καπετάνιος! Πώς δεν τον σκέφτηκα ο κουτός;» συλλογίζεται. «Μόνο ο καπετάνιος μπορεί να μου πει. Αυτός ξέρει τόσα πολλά και κυρίως δε σε μαλώνει ό,τι και να τον ρωτήσεις».

Παρατάει λοιπόν τον τενεκέ και παίρνει τρέχοντας το μονοπάτι που οδηγεί στο κάστρο. Ο καπετάνιος στέκεται και τον περιμένει χαμογελαστός.

– Καλώς το παλικάρι. Μα τι γίνεται; Κάτι έχεις εσύ. Τι σου συμβαίνει; Έπεσαν τα καράβια σου, έξω;

– Γεια, καπετάνιο, απαντάει άκεφα ο Νικόλας. Καλά που σε βρήκα.

– Ε! Ε! Σαν πολύ σοβαρός μου φαίνεσαι σήμερα. Για πάμε μέσα να τα πούμε.

Λέγοντας «μέσα» ο καπετάνιος εννοεί να μπουν στο κάστρο, κάτω χαμηλά στον Έβδομο, απέναντι από το έμπα του λιμανιού, απ' όπου το μάτι ξανοίγεται στο πέλαγος και ο νους αρμενίζει ασυγκράτητος.

– Έλα, αγόρι μου, πες μου τι σε βασανίζει;

Ο Νικόλας φαίνεται να διστάζει. Τα μεγάλα γκριζογάλανα μάτια του είναι γεμάτα αναπάντητα ερωτηματικά. Θέλει να ρωτήσει, να μάθει επιτέλους την αλήθεια, μα διστάζει. Ντρέπεται και λίγο. Βλέπεις, δεν θέλει να τον πάρει ο καπετάνιος για κανέναν αλλοπαρμένο. Τον θαυμάζει πολύ και σέβεται τη γνώμη του.

– Λοιπόν; Θα μου πεις;

– Ξέρεις, καπετάνιε, θέλω να σε ρωτήσω κάτι, μα διστάζω, γιατί μπορεί να σου φανεί τρελό.

– Μην ανησυχείς, Νικόλα. Αφού σε βασανίζει, πες το μου.

– Να, πριν λίγες ημέρες άκουσα κάτι που με αναστάτωσε. Υπάρχει λέει μια πόρτα που καλά-καλά δεν κατάλαβα πού βρίσκεται και λέγεται «Πόρτα του Χρόνου και της Ιστορίας» και όποιος τη διαβεί, θα δει πολλά και θαυμαστά. Από τη στιγμή που το άκουσα δεν μπορώ να το βγάλω από το μυαλό μου. Κοιμάμαι και ξυπνάω με τη σκέψη της. Φαντάζομαι ότι τη βρίσκω, ότι την ανοίγω, ότι περνάω απ' αυτή και βρίσκομαι σε κόσμους άλλους. Προσπαθώ να φανταστώ πώς μπορεί να είναι, πού βρίσκεται, πού οδηγεί; Τη φαντάζομαι μεγάλη, να κάπως σαν την πόρτα του κάστρου, μα τι κρύβει

από πίσω, δεν ξέρω. Σε παρακαλώ πες μου. Εσύ, που έχεις δει τόσα και τόσα, πες μου υπάρχει αυτή η Πόρτα;

Είναι τέτοια η λαχτάρα του παιδιού, που ο καπετάνιος διατάζει. Βγάζει από την τσέπη το σκαλιστό του τσιμπούκι και το ανάβει σκεφτικός. «Εδώ σε θέλω, καπετάνιε», συλλογίζεται. «Τώρα, τι του λες του Νικόλα;» Μένει έτσι σκεφτικός κάμποσες στιγμές, απενίζοντας το πέλαγος, και ύστερα γυρίζει προς το παιδί, ακουμπάει το χέρι στον ώμο του και του λέει:

– Υπάρχει, Νικόλα μου. Η Πόρτα του Χρόνου είναι η Πόρτα της Γνώσης και η Πόρτα της Ιστορίας είναι η Πόρτα της Φυλής. Υπάρχει. Είναι μέσα μας. Την κουβαλάμε όλοι στην ψυχή μας. Μα, μόνο λίγοι τη βρίσκουν και την ανοίγουν. Γιατί είναι λίγοι και εκλεκτοί εκείνοι που την αναζητούν.

– Εγώ τη θέλω, καπετάνιε. Πρέπει να τη βρω.

– Αν τη θέλεις, θα τη βρεις. Μόνο πρόσεχε. Αυτή η Πόρτα κρύβει πόνο και θέλει κουράγιο για να την περάσεις.

– Θα την περάσω, λέει αποφασιστικά το παιδί. Ναι, θα την ανοίξω και θα την περάσω.

– Τότε, καλό ταξίδι, παλικάρι μου, λέει ο καπετάνιος χαϊδεύοντας με αγάπη το κεφάλι του παιδιού. Και παίρνει μετά το μονοπάτι που οδηγεί στο εκκλησάκι του κάστρου.

Ο Νικόλας απομένει μόνος, χαμένος στις σκέψεις του. Βλέπει; Ακούει; Ονειρεύεται; Κανείς δε θα 'ξερε να πει.

Και ξάφνου... Νάτη! Εκεί μπροστά του εμφανίζεται χρυσοστόλιση η Πόρτα του.

Χωρίς δισταγμό, απλώνει το χέρι και την ανοίγει. Διαβαίνει το χρυσό της κατώφλι και... Μα, τι είναι εδώ;

Ο Κωνσταντίνος Δραγάσης Παλαιολόγος, ο τελευταίος Αυτοκράτορας, ο Μαρμαρωμένος Βασιλιάς, δε χρειάζεται ιδιαίτερη εισαγωγή και παρουσίαση. Είναι πάντα ο θρύλος της φυλής, που τον φέρει στην ψυχή του από γεννησιμιού του κάθε Έλληνας.

Είναι το μεγάλο παραμύθι που παρηγόρησε και μεγάλωσε γενιές και γενιές και που δε θα πάψει να συγκινεί και να συναρπάζει όσο ο χρόνος και η λήθη αδυνατούν να θαμπώσουν την ιστορική μας μνήμη.

Και αυτό το βιβλίο, που αγγίζει τον Παλαιολόγο σχεδόν σαν παραμύθι, μέσα όμως από την ιστορική πραγματικότητα, δε φιλοδοξεί να προσθέσει γνώσεις και άγνωστες λεπτομέρειες για τον θρύλο. Φιλοδοξεί όμως και προσπαθεί να τον φέρει κοντά στον αναγνώστη, να τον κάνει προσιτό και οικείο. Να τον σιμώσει τόσο, ώστε να του μείνει αλησμόνητος. Και όταν τα χρόνια περάσουν και τα σημερινά παιδιά μεγαλώσουν και γίνουν γονείς, να θυμούνται με αγάπη το παραμύθι του Νικόλα και ότι κάποτε μέσα από αυτό έζησαν και άγγιξαν τον μεγάλο μας ήρωα. Και έτσι, σαν παραμύθι, σαν ιστορία, μα πάντα με αγάπη και συγκίνηση, να το μεταφέρουν στα παιδιά και στα εγγόνια τους, κρατώντας άσβεστη και δυνατή την ιστορική μας μνήμη.

εκδόσεις
ΑΓΚΥΡΑ
www.e-agyra.gr

